

Datum:	2019-10-24
Handläggare:	Disa Hansson
Direktnr:	0322-616005
Beteckning:	Dnr 2019.282.729

Omvärldsbevakning och nulägesanalys av att införa Lag (2008:962) om valfrihetssystem inom särskilt boende för äldre

Sammanfattning och slutsatser

Syftet med detta dokument är att genomföra en omvärldsbevakning och nulägesanalys gällande införande av *Lag (2008:962) om valfrihetssystem* (LOV) inom ramen för särskilt boende för äldre i Alingsås kommun. Underlaget är ett komplement till tidigare utredningar som förvaltningen gjort på uppdrag av dåvarande vård- och äldreomsorgsnämnden (VÅN) mellan 2012-2014. Bakgrunden är att VÅN 2012 bad kommunfullmäktige att ge VÅN tillåtelse att införa LOV inom särskilt boende.

Förvaltningen kan konstatera att det finns förutsättningar som skapar möjligheter vid ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre. Dessa hänger främst samman med det arbete och de strukturer som byggts upp i samband med kvalitetsupphandlingar enligt LOU inom särskilt boende för äldre. Förvaltningen har i och med detta arbete processat frågor som även är aktuella vid ett införande av LOV.

Förvaltningen har även identifierat risker kopplat till ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre. Det som framkommit i tidigare utredningar samt i samband med denna omvärldsbevakning och nulägesanalys är att LOV inom särskilt boende riskerar att bli kostnadsdrivande, inte ökar valfriheten för den enskilde och att kommunen blir fast i långa kontrakt med privata aktörer samt förlorar sina styrningsverktyg gällande bemanning och strategisk planering av äldreboenden. Dessutom är missnöje bland anhöriga en risk vid behov av omflyttning i samband med nedstängning av boenden. Ytterligare risker som framkommit är att förvaltningen idag inte har någon vårdtyngdsmätning eller tillräckligt avancerad bemanning i avseendet arbetspass som kan förläggas flexibelt i samplaneringsområden.

En slutsats som förvaltningen drar är att det vid ett definitivt beslut om att införa LOV inom särskilt boende för äldre, behöver dessa risker hanteras för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för ett hållbart valfrihetssystem.

Ytterligare slutsatser är att förvaltningen behöver ha ett system för vårdtyngdsmätning på plats före LOV införs. Detta är en grund för att skapa rättvisande ersättningsmodell som valfrihetssystemet ska bygga på. Att arbeta med vårdtyngden är även en förutsättning för att bevaka kvalitet och arbetsmiljö i relation till en dynamisk bemanning. Målet för förvaltningen är att hitta en modell som mäter vårdtyngden enkelt och rättvist. Ytterligare en avgörande del att ha på plats före ett införande av LOV är en utvecklad bemanningsplanering. Arbetet med att införa LOV bedöms därför behöva gå i takt med *Heltidsresan*.

Vid ett beslut att införa LOV inom särskilt boende för äldre planerar förvaltningen att sätta samman en arbetsgrupp. Gruppens uppdrag blir att ta fram en tids- och aktivitetsplan, som utgår från stegen för en införandeprocess av LOV. En utgångspunkt för arbetet ska även vara att ta fram åtgärder till de identifierade riskerna. Tids- och aktivitetsplanen ska även omfatta en plan för löpande återkoppling av arbetet till nämnden. Utgångspunkten för arbetet med att utveckla ett valfrihetssystem behöver vara att hitta en modell som skapar balans

mellan ett system som är attraktivt för privata utförare samtidigt som kommunen kan behålla kontroll över kostnader kopplat sina särskilda boenden.

För att skapa möjlighet att arbeta med de identifierade riskerna samt få vårdtyngdsmätning och en mer avancerad bemanning på plats ser förvaltningen behov av att ha fram till 31 december 2021 på sig att planera och förbereda ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre.

Bakgrund och genomförande

Genomförande

Omvärldsbevakningen och nulägesanalys har genomförts på följande sätt:

- Informationssökning på webbsidor tillhörande regeringen, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Valfrihetswebben, Upphandlingsmyndigheten, Göteborgsregionen (GR) och Konkurrensverket.
- Informationssökning på Kommunportalen och i Platina gällande tidigare beslut och utredningar.
- Kontakt inom vård- och omsorgsförvaltningen med utvecklingsledare, socialt ansvarig samordnare (SAS), medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS), stabschef, förvaltningschef, avdelningschef äldreboende, avdelningschef kvarboende samt upphandlingsansvarig på kommunledningskontoret.
- Kontakt med kommuner som infört införa LOV inom särskilt boende för äldre, jämförelsekommuner samt kommuner i närområdet.

Tidigare politiska beslut och utredningar

2012 togs de första politiska besluten i Alingsås kommun för att möjliggöra ett införande av LOV inom särskilt boende. Kommunfullmäktige beslutade 2012-12-12¹ på begäran av dåvarande vård- och äldreomsorgsnämnden (VÄN) att ge VÄN tillåtelse att införa LOV inom särskilt boende. VÄN gav i sin tur i uppdrag till förvaltningen att utreda vad det skulle innebära. Det konstaterades i den första utredningen *Utredning angående införande av lagen om valfrihetssystem inom särskilt boende* att det är komplext att införa LOV inom särskilt boende och att det skiljer sig från att införa LOV inom hemtjänsten. Utredningen lämnades över till VÄN 2013-05-21 som beslutade att avvakta en statlig utredning. Förvaltningen återrapporterade till nämnden de statliga utredarnas slutsatser i dokumentet *Återrapportering av den statliga utredning "Utredning om framtida valfrihetssystem inom socialtjänsten"* 2014-04-22. Nämnden beslutade att ge förvaltningen i uppdrag att bevaka kommande utlysningar av stimulansmedel kopplat till LOV i särskilt boende, vilket de statliga utredarna hade föreslagit, och återkomma till nämnden med förslag på ny utredning dit specialistkompetens kopplas.

Sedan dess har det tillkommit erfarenhet från kommuner som har infört LOV inom särskilt boende under flera år. Dessa erfarenheter är fokus för omvärldsbevakningen.

---

¹ KF § 202 Dnr 2012.375 KS 720

Lagstiftning och driftsformer

Driftsformer inom särskilt boende inom äldreomsorgen

Boenden inom äldreomsorgen kan bedrivas kommunalt, via *Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU)*, *Lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV)* eller *Idéburet offentlig partnerskap (IOP)*.²

Lagen om offentlig upphandling reglerar upphandling inom det offentliga som överstiger ett visst belopp. Detta medför att om en kommun vill få in en extern aktör kan den upphandla tex driften av ett boende enligt LOU.

1 januari 2009 trädde *Lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV)* i kraft. Syftet med lagen var att skapa ökad valfrihet för den enskilde genom möjlighet att välja utförare och på så sätt stärka den enskildes rätt till självbestämmande. Utöver det önskade regeringen skapa ökad kvalitet och effektivitet i verksamheten genom konkurrens. Regeringen ville även skapa "bättre möjligheter för kvinnors företagande och större möjligheter för små företag att vara leverantörer till offentlig sektor". Regeringen hade även som mål att LOV skulle göra det mer attraktivt att arbeta inom området.³

I utvärderingen *Framtidens valfrihetssystem– inom socialtjänsten SOU 2014:2* kommer de statliga utredarna fram till att LOV är lättare att tillämpa inom hemtjänstområdet än inom ramen för särskilt boende, de skriver:

Införandet av en valfrihetslösning inom särskilt boende är en komplex fråga. Den ställer, enligt vår mening större krav på kommunernas kompetens än vad införande av valfrihetslösningar gör på andra områden. Det krävs goda kunskaper inom fastighetsområdet, mervärdesskatt, ersättningssystem och statsstödsregler, hur man ställer och följer upp kvalitetskrav med mera. Om privata utförare med egna lokaler etablerar sig, kan det bli fråga om ett långsiktigt åtagande som mycket väl kan spänna över 50 år.⁴

Likheter och skillnader i upphandling enligt LOV och LOU⁵

Lag om offentlig upphandling (LOU) och Lag om valfrihetssystem (LOV) är till många delar lika i lagstiftningen men skillnader finns. I ett upphandlingsdokument (förfrågningsunderlag) fastställs krav på tjänsten som ska upphandlas och övriga villkor som ska gälla.

Informationen nedan tar upp skillnader i själva förfarandet när kommunen upphandlar välfärdstjänster och några huvudprinciper för LOV.

Formellt krävs följande i både LOU och LOV

1. annonsering
2. att anbud kommer in
3. att det finns någon form av kvalificeringsfas
4. att ett avtal skrivs

Men LOV kräver dessutom

- löpande annonsering
- att alla anbudsgivare som uppfyller kraven ska antas

² Ett IOP-avtal är en samverkansform mellan en idéburen verksamhet och det offentliga. Alingsås har ett pågående IOP-avtal på Ginstgården. Det pågår en domstolsprocess huruvida om IOP-avtalet är i strid med LOU. Högsta Förvaltningsdomstolen har beviljat kommunen prövningsrätt i frågan.

³ Regeringens proposition 2008/09:29 Lag om valfrihetssystem, sid: 18

⁴ Framtidens valfrihetssystem– inom socialtjänsten SOU 2014:2, sid: 173-177

⁵ <https://skl.se/demokratiledningstyrning/upphandling/strategiskupphandlingforsorjningsstrategi/overlamnaverksamhetlouellerlov/likheterochskillnadiupphandlinglouochlov.10281.html>

- att ersättningen följer medborgarens, brukarens och patientens val
- att kommunen, landstinget eller regionen ger information till medborgarna för att möjliggöra ett medvetet val
- att ett i förväg bestämt ickevalsalternativ ska finnas

Valfrihet

Valfrihet kan uppnås på olika sätt. En kommun kan exempelvis inom sina särskilda boenden erbjuda valfrihet genom att den enskilde får önska var den ska bo genom att skapa ett system för detta. En kommun kan även verka för mångfald av boenden via LOU.⁶

Begreppet valfrihetssystem syftar på lagen om valfrihetssystem. SKL⁷ skriver att ett valfrihetssystem kännetecknas av ett antal grundprinciper:

- Fri etablering av privata utförare – efter ansökan och godkännande.
- Brukaren har möjlighet att välja vem som ska utföra tjänsten.
- Ersättningen till utförarna följer den enskildes val

Införandeprocess för LOV i tre steg⁸

Steg 1. Skapa ett valfrihetssystem

I detta steg behöver kommunen klargöra vilka tjänster som ska ingå samt värdet på tjänsten. Detta sammanfattas i en ersättningsmodell. Utöver det behöver kommunen definiera sina två roller; Som huvudman och ansvarig för valfrihetssystemet samt som en aktör som levererar omsorgstjänster. Dessutom behöver kommunen förhandla enligt MBL.

Steg 2. Bestäm villkor för att bli godkänd och avtalsvillkor

I detta steg behöver kommunen identifiera krav för att bli godkänd som leverantör samt ta fram relevanta, konkreta och uppföljningsbara krav på tjänsten.

Steg 3. Annonsera, godkänna och sluta avtal

I detta steg behöver kommunen annonsera i en nationell databas för valfrihetssystem och hantera inkomna ansökningar. Alla ansökningar som uppfyller kraven ska godkännas. Kommunen ska skyndsamt göra det känt och skriva avtal när nya leverantörer antas. Kommunen ska löpande informera om vilka leverantörer som finns.

Systemet behöver revideras regelbundet.

---

⁶ *Strategier för vård- och omsorgsboenden, Sveriges kommuner och landsting (2015) sid:32*

⁷ <https://skl.se/demokratiledningstyrning/driftformervalfrihet/valfrihetssystemochersattningsmodeller.390.html>

⁸ *Valfrihet för nybörjare och andra nyfikna, Sveriges kommuner och landsting (2009)*

Nuläge vård- och omsorgsförvaltningen Alingsås kommun

Det finns elva äldreboenden inom Alingsås kommun. Av dessa drivs åtta i kommunal regi och omfattar serviceplatser, korttidsplatser, gruppfysplatser och demensplatser.⁹ Utöver det finns två boenden som bedrivs som entreprenad inom ramen för LOU med gruppfysplatser och demensplatser (avtalet löper till 2020 med ytterligare option på 2+2 år) samt ett demensboende som bedrivs som ett IOP i samverkan med en idéburen organisation (vilket löper ut 31 mars 2020).

Centrala dokument – strategisk planering

Lokalförsörjningsplan vård- och omsorgsnämnden 2019-2022 är vård- och omsorgsnämndens (VON) strategiska dokument för lokalförsörjning och antogs av VON 2019-04-23. Den revideras årligen och kommuniceras till kommunstyrelsen. I lokalförsörjningsplanen analyseras bland annat kommande behov av äldreboenden och hur förvaltningen planerar att möta dessa behov. Idag byggs Bjärkegården ut med 28 lägenheter,¹⁰ vilka beräknas så klara kvartal 1, år 2021. Brunnsgården planeras att byggas om 2020-2022 och utökas med ca 60 platser.

Under 2019 har IVO inte beviljat tillstånd¹¹ till Ängabogården som ett särskilt boende på grund av att det saknas möjlighet till enklare matlagning på rummen. Detta kommer på sikt att behöva åtgärdas alternativt att boendet görs om till exempelvis ett korttidsboende på vilka det ställs andra krav. Även Nolbygården har samma utformning och behöver över tid hantearas. Det finns dessutom behov av platser när Brunnsgården byggs om.

Vård- och äldreomsorgsnämnden antog 2018-11-19 *Ramprogram för äldreboende i Alingsås kommun*. I dokumentet beskrivs hur nya boenden ska byggas för att vara effektiva, medföra kvalitet till den boende och god arbetsmiljö. Ramprogrammet beskriver även vilken service som ska vara kopplad till boenden så som exempelvis träffpunkter.

Kvalitet

Resultaten i brukarundersökningar visar på god kvalitet i kommunens boenden sammantaget nöjdhet på 88 procent, medan snittet i Sverige är 81 procent, i socialstyrelsens nationella brukarundersökning för 2019. Detta följer en trend av en hög brukarnöjdhet i Alingsås kommun i nationella jämförelser.

Valfrihet

Valfrihet för den enskilde bejakas genom att låta den enskilde önska var den vill bo. Samtidigt spelar den enskildes behov i relation till boendets inriktning och platstillgång in vid fördelning av platser. Den enskilde har alltid möjlighet till att ställa sig på kö för flytta till sitt förstahandsval när det finns ledig lägenhet där den önskat.

⁹ För översikt se *Lokalförsörjningsplan vård- och omsorgsnämnden 2019-2022*, sid:10

¹⁰ Utbyggnaden medför en utökning med 17 lägenheter, då befintliga lägenheter även görs om.

¹¹ Från 1 januari 2019 måste privata utförare ansöka om tillstånd hos IVO för att bedriva verksamhet inom socialtjänstområdet, <https://www.ivo.se/tillstand/nya-tillstandsplikter-2019/>

Omvärldsbevakning

Sverige har 290 kommuner. Av dessa har 159 kommuner infört LOV inom hemtjänsten. Antalet kommuner som har infört LOV i särskilt boende för äldre är 21 stycken och 12 av dessa ligger i Stockholmstrakten (inkluderat Uppsala).

LOV inom särskilt boende hos närliggande och jämförbara kommuner

Kartläggningen nedan är baserad på mejlutskick till kringliggande kommuner samt jämförelsekommuner.¹² Frågan som ställts var om kommunen på någon nivå tagit beslut om *att införa* eller *att inte* införa LOV, alternativt om det förs samtal om ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre.

Av 26 tillfrågade kommuner har 4 svarat att de har beslut att införa LOV inom särskilt boende alternativt att utredning pågår. Ingen av Alingsås jämförelsekommuner har infört LOV inom särskilt boende för äldre.

Kommun	Kategori	Status
Ale	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Bollebygd	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Borås	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Essunga	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Falköping	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Göteborg	Närliggande kommun	Beslut att införa
Herrljunga	Närliggande kommun	Ej aktuellt/satsar på valfrihet 2020
Härryda	Närliggande kommun	Beslut att införa
Kungälv	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Lerum	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Lidköping	Närliggande-/jämförelsekommun	Ej aktuellt
Lilla Edet	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Mjölby	Jämförelsekommun	Ej aktuellt
Motala	Jämförelsekommun	Ej aktuellt
Mölndal	Närliggande kommun	Infört LOV
Nässjö	Jämförelsekommun	Ej aktuellt
Partille	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Piteå	Jämförelsekommun	Ej svarat
Skara	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Trollhättan	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Trelleborg	Jämförelsekommun	Ej aktuellt
Ulricehamn	Närliggande kommun	Ej aktuellt
Vara	Närliggande kommun	Utredning pågår
Vårgårda	Angränsande kommun	Ej aktuellt
Vänersborg	Närliggande-/jämförelsekommun	Ej aktuellt
Värnamo	Jämförelsekommun	Ej aktuellt

¹² Kolada, https://www.kolada.se/index.php?_p=jamforelse&unit_id=16707&tab_id=74606

Erfarenheter från kommuner som infört LOV inom särskilt boende

För att ta del av andra kommuners erfarenheter av att införa LOV inom särskilt boende har telefonkontakt tagits med ett flertal kommuner. Förvaltningen har fokuserat på de kommuner som ligger utanför stockholmsregionen. Anledningen är att stockholmsregionen inte bedöms jämförbar i och med en tät befolkning och ett gemensamt checksystem. Frågorna som ställdes omfattade positiva och negativa effekter vid ett införande av LOV inom särskilt boende, organisatoriska förändringar och ägandeförhållande gällande lokaler. Frågorna som ställdes baserade sig på det som varit mest relevant i tidigare utredningar och aktuella utmaningar för förvaltningen. Fördjupade samtal har förts med Halmstad och Växjö gällande ekonomiska effekter vid införande av LOV. De valdes då de vid första kontakt gav olika bilder.

Av de åtta kommunerna i tabellen har fyra kommuner lägre och fyra kommuner högre nettokostnadsavvikelse¹³ än Alingsås. Samtliga kommuner, förutom Uppvidinge, har en lägre sammantagen brukarnejdhed inom särskilt boende än Alingsås.

Följande kommuner har förvaltningen etablerat kontakt med:

Kommun	Invånarantal	Region	Kommentar
Uppvidinge	10 000	Kronoberg	Ett boende enligt LOV
Växjö	91 000	Kronoberg	Infört 2015 har fått flera nyetableringar
Halmstad	100 000	Halland	Har flera nyetableringar
Sölvesborg	17 000	Blekinge	Första aktören har lämnat in ansökan
Staffanstorps	25 000	Skåne	Har flera nyetableringar
Simrishamn	19 000	Skåne	Ett boende enligt LOV, ett nytt på väg in
Kävlinge	31 000	Skåne	Ett boende enligt LOV, ett nytt på väg in
Mölnadal	67 000	Västra Götaland	Avrop på enskilda platser, ingen ansökan inkommit än

Erfarenheter från kommuner av ett införande av LOV inom särskilt boende

Det finns likheter och skillnader i erfarenheterna vid ett införande av LOV inom särskilt boende mellan de intervjuade kommunerna. Det kan konstateras att faktorer som kommunstorlek, kommunens utgångsläge vid införandet samt förmågan till uppföljning av införandet påverkar både effekten och svaren.

För att sammanfatta de positiva effekterna kan vi se att flera kommuner i och med ett införande av LOV inom särskilt boende, särskilt om de inte arbetat med LOU tidigare, har utvecklat ett tydligare system för verksamhetsstillsyner även inom den egna verksamheten. De har fått moderna boenden på attraktiva platser som tilltalar målgruppen. Det har även medfört en tydligare struktur för att välja boende. I vissa kommuner har den enskilda haft möjlighet att välja boende före införandet av LOV medan andra kommuner har gått från att tilldela den enskilda en plats till att den får välja boende (utifrån kösystem). I kommuner där externa aktörer har kommit in har de inga köer, alternativt korta köer. Ingen av kommunerna köpte externa platser.

För att sammanfatta de negativa effekterna kan vi se att det för flera av kommunerna har det varit en utmaning att få en ekonomisk balans efter ett införande av LOV inom särskilt boende. Detta beskrivs dels som att systemet i sig är kostnadsdrivande eftersom genom en högre grundkostnad för att bedriva boenden inom LOV pga att skapa tillräckligt attraktiva ersättningsnivåer för att få in externa utförare. Ytterligare en anledning som lyfts är att förvaltningen förlorat styrverktyg i form av effektiv/optimerad bemanning i boenden samt kontroll över utvecklandet av nya boenden. Några kommuner har behövt stänga kommunala boen-

¹³ Nettokostnadsavvikelsen anger om verksamheten kostar mer eller mindre än vad utjämningsystemet anger att verksamheten hade kostat vid en genomsnittlig effektivitetsnivå och ambitionsnivå i riket.

den, vilket har medfört kostnad och arbete. Vilka boenden som stängs har inte förvaltningen själv styrt utan det har gjorts genom att väga in vilka lokaler som kan användas till annan verksamhet i kommunen. En aspekt som framkommer är även att moderna lokaler och profilerade boenden i kombination med en överkapacitet har medfört en ökad inflytt av äldre från andra kommuner direkt till de särskilda boenden, SoL 2a kap, 8§ och 2a kap, 9§.

Några kommuner lyfter att LOV i praktiken inte lett till en ökad valfrihet för den enskilde och att den enskildes valfrihet med LOV går före den enskildes behov, dvs platsen i kön styr vem som först får boende. En annan effekt är att det framförallt är stora koncerner som bygger och driver boenden vilket leder till en likriktning av de boendena som etablerats i form av antal platser, lokalernas utformning samt vilken mat som serveras. Det medför även att syften om att skapa förutsättningar för småföretag eller en mångfald av boenden, uteblivit. Flera kommuner lyfter att LOV medfört en ökad administration, speciellt i de kommuner som har flera externa utförare.

En av de intervjuade kommunerna uttrycker att de inte kan backa från ett införandet av LOV. Dock har de sett över beviljandet av bygglov samt ersättningsnivåerna i anbudet för att minska attraktiviteten för fler aktörer att etablera sig i kommunen.

Flera av tjänstepersonerna som intervjuats framhåller skillnaden i LOV inom hemtjänst och inom särskilt boende. Några av kommunerna framhåller att samma positiva effekter som LOV kan medföra även kan uppnås genom LOU och att man då även kan styra mot en bredd bland boenden som man ser behov av i kommunen.

Fördjupade samtal och ekonomisk jämförelse mellan Halmstad och Växjö

Växjö och Halmstad har en större andel privata utförare inom särskilt boende 2018 än Alingsås. De har ungefär samma kostnadsnivå per brukare som Alingsås, däremot är brukarnöjdheten generellt högre i Alingsås än i Växjö och Halmstad.

	Alingsås	Växjö	Halmstad	Riket
Nettokostnadsavvikelse 2018	1,9%	4,0%	3,2%	0,0%
Andel Säbo i privat regi 2018	17,0%	23,9%	24,7%	17,7%
Kostnad Säbo per brukare 2018	876 340	864 500	865 020*	947 400
Andel >80 år i Säbo 2018	11,9%	12,6%	10,8%	12,0%
Sammantagen brukarnöjdhet 2018	88%	80%	84%	81%

* Siffran avser 2017

Frågor och svar Halmstad och Växjö

1. Hur stor LOV-verksamhet har ni på särskilt boende, har ni både LOV och LOU?
Växjö: Endast LOV på särskilt boende i nuläget, tidigare även LOU.
Halmstad: Endast LOV på särskilt boende i nuläget, tidigare även LOU.
2. Vilka ekonomiska fördelar har införandet av LOV på särskilt boende medfört för er, vilka långsiktiga ekonomiska fördelar tror ni att LOV på särskilt boende kan medföra?
Växjö: I nuläget inga synbara ekonomiska fördelar. En långsiktig fördel när antalet äldre ökar kan vara att antalet platser på särskilt boende kan tillgodoses bättre när både kommunala och privata utförare delar på ansvaret för utbyggnation.
Halmstad: Byggnationer har varit en stor fördel med införandet av LOV.

3. Vilka ekonomiska nackdelar har införandet av LOV på särskilt boende medfört för er, vilka långsiktiga ekonomiska nackdelar tror ni att LOV på särskilt boende kan medföra?

Växjö: *Verksamheten har ett ekonomiskt underskott som framförallt beror på överkapacitet på platser på särskilt boende. Utspridda tomma platser i verksamheten medför underskott eftersom personalminskningar först kan göras när avdelningar stängs.*

Halmstad: *Har sedan LOV infördes 2012 haft en bra balans på antalet platser på särskilt boende. En möjlig farhåga är att en stor etablering kan medföra överkapacitet, men överkapacitet hos privata utförare medför ingen ökad kostnad utifrån att de får ersättning per vård dygn. Dock finns en långsiktig ekonomisk farhåga att kommunen kan hamna i beroendeställning gentemot de privata utförarna.*

4. Har införandet av LOV på särskilt boende medfört några effekter på egenverksamheten?

Växjö: *Arbete pågår fortlöpande för att samla de tomma platserna och stänga avdelningar, detta medför att vissa brukare tvingas flytta vilket medfört att förvaltning och politik uppvaktats av missnöjda anhöriga. Detta är känsligt politiskt eftersom tvångsflyttningar går emot grundtanken med LOV.*

Halmstad: *Väldigt lite, överlag har LOV medfört att en bra balans finns mellan behovet av särskilt boende och tillgängliga platser.*

5. Kompenserar ni LOV-utförarna och den kommunala egenregin enligt samma modell?

Växjö: *I grunden samma ersättningsmodell. Vissa justeringar för måltidsverksamheten samt att momstillägg ges privat verksamhet ligger utanför.*

Halmstad: *I grunden samma ersättningsmodell. Vissa justeringar för lokalkostnader i egenregin samt att momstillägg ges privat verksamhet ligger utanför.*

6. Klarar egenregin ekonomin på er fastställda ersättning?

Växjö: *Nej, eftersom verksamhet inte kan anpassa sig fullt ut till minskad bemanning när endast några platser är tomma på många avdelningar medför detta underskott för den kommunala verksamheten. Även privata utförare enligt LOV har många tomma platser och har därmed svårt att klara ekonomin.*

Halmstad: *Ja, egenregin klarar sig generellt på den tilldelade ersättningen.*

7. Vilka lärdomar har ni fått som ni vill att vi tar med oss vid ett eventuellt införande av LOV på särskilt boende i Alingsås Kommun?

Växjö: *Vi blev delvis tagna på sängen att antalet tomplatser blev så stort. Vi skulle haft en plan för att hantera överkapaciteten som uppkom och en plan för att stänga kommunala platser på särskilt boende. Politiken har också uppvaktats och fått uppleva mycket missnöje från anhöriga när avdelningar stängts och brukare tvingats flytta.*

Halmstad: *Inte teckna avtal som fastställer uppräknings av ersättningen. I Halmstad finns avtalat att ersättningen skall höjas med omsorgsprisindex varje år. I nuläget behöver Halmstad genomföra besparingar men sannolikt kan inte dessa besparingar göras jämligt mellan privata och kommunala utförare eftersom avtalet har en uppsägningstid om 12 månader, finns också en risk att politiken inte vill ändra avtalet.*

Analys av möjligheter och risker vid ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre

Vård- och omsorgsförvaltningen har i tidigare utredningar lyft möjligheter och risker med att införa LOV inom särskilt boende. Nedan ges en sammantagen bild av dessa utifrån tidigare utredningar samt denna omvärldsbevakning och nulägesanalys.

Möjligheter och risker vid ett införande av LOV i särskilt boende i Alingsås kommun

Den boende

Möjligheter

- + Tydligare rutiner kring valfrihet,
- + Möjlighet till tilläggstjänster,
- + Förutsägbarhet genom att tid i kön avgör vem som får ledig lägenhet,
- + Profilerade boenden,
- + Moderna boenden.

Risker

- Svårt att nyttja valfriheten (pga ålder eller funktionsnedsättning),
- Tid i kön går före behov och avgör vem som får ledig lägenhet,
- Oro och otrygghet om privata utförare går i konkurs eller mister tillstånd från IVO eller hävning av avtal,
- Likriktning av boenden – sökande efter kostnadseffektivitet medför att boenden byggs och drivs på liknande sätt,
- Missnöje bland boende och anhöriga de boende behöver flytta från boende i samband med nedstängning på grund av tomlatser.

Medarbetare

Möjligheter

- + Fler arbetsgivare att välja mellan,
- + Profilerade boenden.

Risker

- Osäkerhet vid låg beläggning på vissa boende kan leda till övertalighet,
- Oro och otrygghet om privata utförare går i konkurs eller mister tillstånd från IVO eller hävning av avtal.

Förvaltningen/process

Möjligheter

- + En tydligare process kring valfrihet,
- + Privata aktörer planerar och genomför nybyggnationer,
- + Voo är en stabil förvaltning med kontroll över ekonomi och bemanning,
- + Det finns struktur för kvalitetsuppföljning och upphandling genom LOU,
- + Snabbt få till en lösning på en konkret lokalfråga – platsbrist vid ombyggnation av andra boenden,
- + Kunskap från andra kommuners genomförande finns att tillgå,
- + När/om kringliggande kommuner inför LOV.

Risker

- Oro och otrygghet om privata utförare går i konkurs eller mister tillstånd från IVO eller hävning av avtal,
- För få av platserna som byggs av privata utförare tillhandahålls av vård- och omsorgsförvaltningen,
- Minskad följsamhet gentemot Planprogrammet, genom minskad möjlighet att knyta exempelvis träffpunkter till boenden,
- En överkapacitet i antalet boenden efter år 2023,
- Voo har små administrativa resurser - stort administrativt uppdrag,
- Ökad administration vid avtalsuppföljning samt eventuella påpekanden,
- Ett bristande kommunalt helhetsperspektiv gällande behov av kommunal styrning vid införande av LOV,
- Mindre flexibilitet att följa ändrade krav (exempelvis biståndsbedömda trygghetsboenden) eller ändrade behov (exempelvis åldersstrukturer, digitala lösningar).

Ekonomi

Möjligheter

- + Privata utförare bygger och investerar i ett särskilt boende.

Risker

- Kostnadsdrivande, genom tomplatser på kommunala boenden och högre ersättningar än dagens snittplatskostnad för att attrahera privata aktörer,
- Alingsås kommun förlorar styrförmåga över verksamheten – samtidigt utvecklas ett beroendeförhållande till privata aktörer genom livslånga kontrakt,
- Nya boenden lockar till sig äldre i behov av särskilt boende från kringliggande kommuner,
- Ekonomi som ej ger utrymme för ökade kostnader för att bedriva äldreboenden – budget 2020,
- Vid överetablering av boendeplatser, en ökad mängd beslut om insatsen särskilt boende,
- Förvaltningen saknar en modell för vårdtyngdsmätning,
- Förvaltningen har ej fullt utvecklad bemanning i form av samplaneringsområden.